Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Første Afdeling)

19. december 2013 *

»Præjudiciel forelæggelse — direktiv 90/619/EØF og 92/96/EØF — direkte livsforsikringsvirksomhed — opsigelsesret — mangel på oplysninger om betingelserne for at udøve denne ret — opsigelsesretten udløb et år efter betaling af den første præmie — overensstemmelse med direktiv 90/619/EØF og 92/96/EØF«

I sag C-209/12,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Bundesgerichtshof (Tyskland) ved afgørelse af 28. marts 2012, indgået til Domstolen den 3. maj 2012, i sagen:

Walter Endress

mod

Allianz Lebensversicherungs AG,

har

DOMSTOLEN (Første Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, A. Tizzano, og dommerne A. Borg Barthet og M. Berger (refererende dommer),

generaladvokat: E. Sharpston

justitssekretær: ekspeditionssekretær M. Ferreira,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 24. januar 2013,

efter at der er afgivet indlæg af:

— Walter Endress ved Rechtsanwalt J. Kummer

— Allianz Lebensversicherungs AG ved Rechtsanwälte J. Grote og M. Schaaf

— den tyske regering ved T. Henze og J. Kemper, som befuldmægtigede

— Europa-Kommissionen ved G. Braun og K.-P. Wojcik, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 11. juli 2013,

* Processprog: tysk.

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 15, stk. 1, første afsnit, i Rådets andet direktiv 90/619/EØF af 8. november 1990 om samordning af love og administrative bestemmelser vedrørende direkte livsforsikringsvirksomhed, om fastsættelse af bestemmelser, der kan lette den faktiske gennemførelse af den frie udveksling af tjenesteydelser, og om ændring af direktiv 79/267/EØF (EFT L 330, s. 50), som ændret ved Rådets direktiv 92/96/EØF af 10. november 1992 om samordning af love og administrative bestemmelser vedrørende direkte livsforsikringsvirksomhed og om ændring af direktiv 79/267/EØF og 90/619/EØF (tredje livsforsikringsdirektiv, EFT L 360, s. 1, herefter »andet livsforsikringsdirektiv«), sammenholdt med artikel 31, stk. 1, i tredje livsforsikringsdirektiv.

2 Anmodningen er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem Walter Endress og Allianz Lebensversicherungs AG (herefter »Allianz«) vedrørende Walter Endress' opsigelse af en livsforsikringsaftale indgået med dette selskab.

Retsforskrifter

EU-retten

3 Andet og tredje livsforsikringsdirektiv er blevet ophævet og erstattet af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2002/83/EF af 5. november 2002 om livsforsikring (EFT L 345, s. 1), som derefter selv er blevet ophævet og erstattet med virkning fra den 1. november 2012 af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/138/EF af 25. november 2009 om adgang til og udøvelse af forsikrings- og genforsikringsvirksomhed (Solvens II) (EUT L 335, s. 1). Henset til tidspunktet for indgåelsen af den kontrakt om livsforsikring, der er genstand for tvisten i hovedsagen, er bestemmelserne i andet og tredje livsforsikringsdirektiv imidlertid fortsat relevante med henblik på løsningen af denne tvist.

Andet livsforsikringsdirektiv

4 Det følger af 11. betragtning til andet livsforsikringsdirektiv, at »for [livsforsikrings]aftaler bør forsikringstageren have mulighed for at opsige aftalen inden for en periode på mellem 14 og 30 dage«.

5 Andet livsforsikringsdirektivs artikel 15, stk. 1, fastsatte:

»Hver medlemsstat bestemmer, at en forsikringstager, der tegner en individuel livsforsikring, har en frist på mellem 14 og 30 dage fra det tidspunkt, hvor han fik meddelelse om, at forsikringsaftalen er indgået, til at opsige aftalen.

[…]

Betingelserne for opsigelse og de heraf affødte øvrige retsvirkninger bestemmes efter den lovgivning, der finder anvendelse på forsikringsaftalen, […] navnlig hvad angår retningslinjerne for, hvorledes forsikringstageren underrettes om, at forsikringsaftalen er indgået.

[…]«

Tredje livsforsikringsdirektiv

6 23. betragtning til tredje livsforsikringsdirektiv havde følgende ordlyd:

»[I]nden for rammerne af det indre marked for forsikringsvirksomhed vil forbrugeren have et større og mere varieret udvalg af forsikringer […] for i fuldt omfang at kunne drage nytte af dette udvalg og den øgede konkurrence skal forbrugeren have adgang til de oplysninger, der er nødvendige for at kunne vælge den forsikring, der bedst dækker hans behov; […] dette behov for oplysninger er så meget desto større, som forpligtelserne kan være af meget lang varighed; […] derfor må der gennemføres en samordning af de minimumsbestemmelser, der er nødvendige for at sikre, at forbrugeren modtager klare og præcise oplysninger om de væsentligste træk ved de produkter, der tilbydes ham, og om de organer, der er bemyndiget til at behandle klager fra forsikringstagerne, de forsikrede eller de af forsikringen begunstigede […]«

7 Direktivets artikel 31, stk. 1 og 4, bestemte følgende:

»1. Inden en forsikringsaftale indgås, skal der mindst forelægges forsikringstageren de i bilag III, punkt A, nævnte oplysninger.

[…]

4. Gennemførelsesbestemmelserne til denne artikel og til bilag II fastsættes af den [omhandlede] medlemsstat.«

8 Bilag II til dette direktiv med overskriften »Oplysninger til forsikringstageren« fastsatte:

Inden der indgås en forsikringsaftale (A) eller under aftalens løbetid (B), skal der forelægges forsikringstageren følgende skriftlige oplysninger, som skal være klart og præcist formuleret og affattet på et officielt sprog i den [omhandlede] medlemsstat.

[…]

A. Inden forsikringsaftalen indgås

[…]

a.13 Betingelser for udøvelse af opsigelsesretten

[…]«

Direktiv 85/577/EØF

9 I henhold til fjerde betragtning til Rådets direktiv 85/577/EØF af 20. december 1985 om forbrugerbeskyttelse i forbindelse med aftaler indgået uden for fast forretningssted (EFT L 372, s. 31) »[er] det et typisk træk ved aftaler, der indgås uden for den erhvervsdrivendes faste forretningssted, at […] forbrugeren slet ikke er forberedt på disse forhandlinger og bliver overrumplet[, og] ofte kan forbrugeren ikke sammenligne tilbuddets kvalitet og pris med andre tilbud […]«.

10 Femte betragtning til dette direktiv fastsætter, at »forbrugeren bør have en frist […] således at han har mulighed for at vurdere de forpligtelser, aftalen medfører«.

11 Direktivets artikel 5, stk. 1, bestemmer:

»Forbrugeren har ret til at træde tilbage fra aftalen ved i overensstemmelse med den fremgangsmåde og de betingelser, der gælder i henhold til national ret, at give meddelelse herom inden for en frist på mindst syv dage at regne fra det tidspunkt, hvor forbrugeren har modtaget de i artikel 4 omtalte oplysninger. Det er dog tilstrækkeligt, at meddelelsen er afsendt inden fristens udløb.«

Tysk ret

12 § 5a i Versicherungsvertragsgesetz (lov om forsikringsaftaler, herefter »VVG«) blev ophævet med virkning fra den 1. januar 2008. I den version, der finder anvendelse på de faktiske omstændigheder i hovedsagen, havde § 5a følgende ordlyd:

»1. Såfremt forsikringsselskabet ikke ved fremsættelsen af begæringen har udleveret forsikringsbetingelserne til forsikringstageren eller har undladt at give den pågældende forbruger oplysninger i henhold til de [gældende] bestemmelser, skal aftalen anses for at være indgået på grundlag af forsikringspolicen, forsikringsbetingelserne og andre forbrugeroplysninger af betydning for indholdet af aftalen, medmindre forsikringstageren skriftligt har gjort indsigelse inden 14 dage efter udlevering af dokumenterne.

2. Fristen begynder først at løbe, når forsikringspolicen og de dokumenter, der er nævnt i stk. 1, i fuldt omfang er udleveret til forsikringstageren, og forsikringstageren ved udleveringen af forsikringspolicen skriftligt i typografisk tydelig form er blevet gjort bekendt med retten til at gøre indsigelse og med fristens begyndelse og længde. […] Uanset første punktum udløber retten til at gøre indsigelse dog et år efter betaling af den første præmie.

[...]«

Tvisten i hovedsagen og det præjudicielle spørgsmål

13 Ifølge forelæggelsesafgørelsen underskrev Walter Endress en livsforsikringsaftale med Allianz, med virkning fra den 1. december 1998. De almindelige forsikringsbetingelser og forbrugeroplysningerne modtog han først da Allianz fremsendte ham forsikringspolicen. Da Allianz således accepterede at indgå denne aftale med Walter Endress, gav selskabet ikke i tilstrækkeligt omfang oplysning til sidstnævnte om hans ret til at gøre indsigelse efter VVG's § 5a.

14 I medfør af denne livsforsikringsaftale skulle Walter Endress betale en årlig præmie i en periode på fem år fra december 1998, og som modydelse skulle Allianz udbetale ham en ydelse fra den 1. december 2011. Den 1. juni 2007 gav Walter Endress imidlertid Allianz meddelelse om sin opsigelse af denne aftale fra den 1. september 2007. I løbet af september 2007 udbetalte Allianz tilbagekøbsværdien af denne livsforsikringsaftale til ham, hvilket var et lavere beløb end de samlede forsikringspræmier med tillæg af renter.

15 Ved skrivelse af 31. maj 2008 udøvede Walter Endress sin ret til at gøre »indsigelse« i henhold til VVG's § 5. Han anmodede Allianz om at udbetale de samlede forsikringspræmier med tillæg af renter, fratrukket den allerede udbetale tilbagekøbsværdi.

16 Walter Endress fik ikke medhold i sit søgsmål med påstand om, at Allianz skulle betale dette supplerende beløb ved retten i første instans. Der blev ligeledes ikke givet medhold i appellen, der var anlagt til prøvelse af afgørelsen i første instans.

17 Walter Endress iværksatte derfor en »revisionsanke« ved Bundesgerichtshof. Denne ret er af den opfattelse, at revisionsanken alene kan tages til følge, hvis han – uanset VVG's § 5a, stk. 2, fjerde punktum – fortsat var berettiget til at gøre indsigelse, efter at der var forløbet mere end et år fra betalingen af den første forsikringspræmie. Det er i denne henseende afgørende, om andet forsikringsdirektivs artikel 15, stk. 1, første afsnit, skal fortolkes således, at bestemmelsen er til hinder for en tidsmæssigt begrænset indsigelsesret.

18 Den forelæggende ret har på denne baggrund besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Skal artikel 15, stk. 1, første afsnit, i andet [livsforsikrings]direktiv under hensyntagen til artikel 31, stk. 1, i tredje [livsforsikrings]direktiv fortolkes således, at den er til hinder for en bestemmelse – såsom [VVG's] § 5a, stk. 2, fjerde punktum, [i den affattelse, der var gældende på tidspunktet for de faktiske omstændigheder] – hvorefter en opsigelsesret eller en indsigelsesret udløber senest et år efter betaling af den første forsikringspræmie, selv når forsikringstageren ikke er underrettet om retten til opsigelse eller til at gøre indsigelse?«

Om det præjudicielle spørgsmål

19 Det bemærkes indledningsvist, at ifølge artikel 267 TEUF, som er baseret på en klar adskillelse mellem de nationale retters og Domstolens funktioner, har Domstolen alene kompetence til at træffe afgørelse vedrørende fortolkningen eller gyldigheden af en EU-forskrift på grundlag af de faktiske omstændigheder, sådan som de er beskrevet af den nationale ret (jf. i denne retning bl.a. dom af 14.1.2010, sag C-226/08, Stadt Papenburg, Sml. I, s. 131, præmis 23 og den deri nævnte retspraksis). Til gengæld tilkommer det udelukkende den forelæggende ret at fortolke den nationale lovgivning (jf. bl.a. dom af 15.1.2013, sag C-416/10, Križan m.fl., ECLI:EU:C:2013:8, præmis 58 og den deri nævnte retspraksis).

20 Heraf kan – for så vidt angår den foreliggende sag – udledes, at Domstolen er forpligtet til at antage, trods den tvivl, som Allianz har rejst i denne henseende i sine skriftlige indlæg og under retsmødet, at Walter Endress, således som det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, ikke er blevet oplyst om sin opsigelsesret eller i det mindste ikke i tilstrækkelig grad er blevet oplyst herom. Domstolen skal desuden ikke træffe afgørelse i forbindelse med den forelæggende sag om, hvorvidt den nationale lovgivning i VVG's § 5a vedrørende betingelserne for indgåelse af en forsikringsaftale efter den såkaldte »policemodel« i sin helhed er i overensstemmelse med kravene i henhold til andet og tredje livsforsikringsdirektiv.

21 Genstanden for den foreliggende sag er dermed begrænset til spørgsmålet om, hvorvidt udøvelsen af den opsigelsesret, der er fastsat i andet livsforsikringsdirektivs artikel 15, stk. 1, vil kunne begrænses af en national bestemmelse, såsom den i hovedsagen omhandlede, til en periode på et års varighed, regnet fra tidspunktet for forsikringstagerens betaling af den første forsikringspræmie i henhold til den omhandlede forsikringsaftale, selv når denne forsikringstager ikke er blevet oplyst om denne opsigelsesret.

22 Det bemærkes i denne henseende, at selv om andet og tredje livsforsikringsdirektiv ikke omhandler den situation, hvor forsikringstageren ikke er blevet oplyst om sin opsigelsesret og dermed heller ikke den indvirkning, som denne manglende oplysning kan få i forhold til opsigelsesretten, bestemte det andet livsforsikringsdirektivs artikel 15, stk. 1, tredje afsnit, at »[b]etingelserne for opsigelse [bestemmes] efter den [nationale] lovgivning, der finder anvendelse på forsikringsaftalen«.

23 Medlemsstaterne havde dermed ganske vist ret til at vedtage regler vedrørende de nærmere betingelser for udøvelsen af opsigelsesretten, og disse betingelser kunne i sagens natur indeholde visse begrænsninger af denne ret. Ved vedtagelsen af disse regler var medlemsstaterne imidlertid i henhold

til fast retspraksis forpligtede til at sikre andet og tredje livsforsikringsdirektivs effektive virkning under hensyntagen til formålet med direktiverne (jf. i denne retning bl.a. dom af 8.4.1976, sag 48/75, Royer, Sml. s. 497, præmis 73).

24 Hvad imidlertid angår formålet med de nævnte direktiver bemærkes det, at 23. betragtning til tredje livsforsikringsdirektiv angav, at »inden for rammerne af det indre marked for forsikringsvirksomhed ville forbrugeren have et større og mere varieret udvalg af forsikringer«. Det følger ligeledes af denne betragtning, at »for i fuldt omfang at kunne drage nytte af dette udvalg og den øgede konkurrence [skulle nævnte forbruger] have adgang til de oplysninger, der er nødvendige for at kunne vælge den forsikring, der bedst [dækkede] hans behov« (dom af 5.3.2002, sag C-386/00, Axa Royale Belge, Sml. I, s. 2209, præmis 28). Endelig præciseres det i denne betragtning, at »dette behov for oplysninger [var] så meget desto større, som forpligtelserne [kunne] være af meget lang varighed«.

25 Med henblik på at virkeliggøre målet angående de oplysninger, der nævnes i 23. betragtning til tredje livsforsikringsdirektiv, bestemte dette direktivs artikel 31, stk. 1, sammenholdt med punkt a.13 i bilag II til direktivet, at »i det mindste» skulle »[b]etingelser[ne] for udøvelse af opsigelsesretten« meddeles forsikringstageren, og dette »[i]nden forsikringsaftalen indgås«. Det fremgik således klart af både systematikken og ordlyden af de relevante bestemmelser i tredje livsforsikringsdirektiv, at dette havde til formål at sikre, at forsikringstageren modtog de nøjagtige oplysninger, navnlig vedrørende den pågældendes opsigelsesret.

26 Det må derfor konstateres, at en national bestemmelse som den i hovedsagen omhandlede, der fastsætter udløbet af forsikringstagerens ret til at opsige en aftale på et tidspunkt, hvor han ikke er blevet oplyst om denne ret, strider imod virkeliggørelsen af et af de væsentlige formål med andet og tredje livsforsikringsdirektiv og dermed direktivernes effektive virkning.

27 Dette resultat afkræftes ikke af det argument, som navnlig Allianz har fremført, hvorefter retssikkerhedsprincippet kan føre til, at der pålægges en bestemmelse som den i hovedsagen omhandlede. I denne henseende har Domstolen nemlig allerede fastslået, at såfremt forbrugeren ikke var bekendt med, at der fandtes en fortrydelsesret, havde han ikke mulighed for at udøve den, og at retssikkerhedshensyn derfor ikke kunne begrunde en begrænsning af fristen for udøvelse af fortrydelsesretten i medfør af direktiv 85/577, for så vidt som de medførte en begrænsning af rettigheder, der udtrykkeligt var tillagt forbrugerne med henblik på at beskytte dem mod de risici, der følger af den omstændighed, at kreditinstitutter har valgt at indgå realkreditaftaler uden for deres faste forretningssteder (dom af 13.12.2001, sag C-481/99, Heininger, Sml. I, s. 9945, præmis 45 og 47).

28 Selv om Heininger-dommen vedrører bestemmelserne i navnlig direktiv 85/577 om forbrugerbeskyttelse i forbindelse med aftaler indgået uden for fast forretningssted, og selv om der, således som generaladvokaten har fremhævet i punkt 43 i forslaget til afgørelse, er betydelige forskelle mellem dette direktiv og andet og tredje livsforsikringsdirektiv, kan de betragtninger, som Domstolen har anført i Heininger-dommen, der er nævnt i den foreliggende doms foregående præmis, overføres på den i hovedsagen omhandlede bestemmelse. De risici, der for forbrugeren er forbundet med at indgå en aftale uden for aftalepartnerens faste forretningssted på den ene side, og de risici, der for forsikringstageren er forbundet med at indgå en aftale uden at have modtaget de oplysninger, der er i overensstemmelse med kravene i det tredje livsforsikringsdirektivs artikel 31, sammenholdt med bilag II til dette direktiv, på den anden side, er sammenlignelige.

29 For det første for så vidt angår direktiv 85/577 henviser det i fjerde betragtning hertil navnlig til den omstændighed, »at ofte kan [forbrugeren] ikke sammenligne tilbuddets kvalitet og pris med andre tilbud«, og i femte betragtning henvises til den omstændighed, at »forbrugeren bør have en frist […] til at træde tilbage fra aftalen, således at han har mulighed for at vurdere de forpligtelser, aftalen medfører«. Eftersom forsikringsaftaler for det andet er juridisk komplekse finansielle produkter, der kan afvige væsentligt, afhængig af hvilket forsikringsselskab der udbyder dem, og indebære væsentlige

finansielle forpligtelser og potentielt være af en meget lang varighed, befinder forsikringstageren sig i en svagere position end forsikringsselskabet, hvilket er analogt med den situation, som en forbruger befinder sig i i forbindelse med en aftaleindgåelse uden for et fast forretningssted.

30 Således som generaladvokaten har fremhævet i punkt 46 og 47 i forslaget til afgørelse, kan forsikringsselskabet dermed ikke gyldigt påberåbe sig retssikkerhedsgrunde for at afhjælpe en situation, der er forårsaget af, at selskabet ikke har opfyldt et krav i henhold til EU-retten om at forelægge en række nærmere fastsatte oplysninger, hvoriblandt findes navnlig oplysninger vedrørende forsikringstagers ret til at opsige aftalen (jf. analogt Heininger-dommen, præmis 47).

31 Det ovenfor anførte kan heller ikke bestrides som følge af den omstændighed, som navnlig Allianz har gjort gældende, at fortrydelsesretten, der er knæsat i artikel 5, stk. 1, i direktiv 85/577, i henhold til Domstolens faste retspraksis kan udløbe, selv når forbrugeren har modtaget en fejlagtig oplysning om de nærmere foranstaltninger vedrørende påberåbelsen af denne ret (jf. dom af 10.4.2008, sag C-412/06, Hamilton, Sml. I, s. 2383, præmis 49). Denne dom vedrører nemlig overensstemmelsen mellem dette direktiv og en national bestemmelse, hvorefter fortrydelsesretten ophørte en måned efter, at begge parter fuldstændig havde erlagt deres ydelser i henhold til kontrakten. Den foreliggende sag omhandler imidlertid ikke en sådan bestemmelse, eftersom den nationale lovgiver ikke har vedtaget en sådan bestemmelse for så vidt angår livsforsikringer.

32 Henset til de ovenstående betragtninger skal det forelagte spørgsmål besvares med, at artikel 15, stk. 1, første afsnit, i andet livsforsikringsdirektiv, sammenholdt med artikel 31, stk. 1, i tredje livsforsikringsdirektiv, skal fortolkes således, at den er til hinder for en national bestemmelse, såsom den i hovedsagen omhandlede, hvorefter en forsikringstager kun indrømmes højst et års opsigelsesret fra betalingen af den første forsikringspræmie, når forsikringstageren ikke er blevet oplyst om sin opsigelsesret.

Dommens tidsmæssige virkninger

33 I sine indlæg har Allianz anmodet Domstolen om, at den – såfremt den måtte fastslå, at andet og tredje livsforsikringsdirektiv er til hinder for en national lovgivning, såsom den i hovedsagen omhandlede – begrænser de tidsmæssige virkninger af dommen.

34 Til støtte for denne anmodning har Allianz anført, at dommen kan påvirke mere end 108 mio. forsikringsaftaler, der er indgået mellem 1995 og 2007, og at der i medfør af disse aftaler er blevet indbetalt forsikringspræmier for et beløb på ca. 400 mia. EUR. Alene Allianz har indgået ca. 9 mio. aftaler af denne type inden for denne periode og har modtaget præmier for et beløb på ca. 62 mia. EUR.

35 Det bemærkes i denne henseende for det første, at den fortolkning, som Domstolen foretager af en bestemmelse i EU-retten, begrænser sig til at præcisere og klarlægge denne bestemmelses betydning og rækkevidde, således som den skal eller skulle forstås og anvendes siden tidspunktet for sin ikrafttræden (jf. Heininger-dommen, præmis 51 og den deri nævnte retspraksis).

36 For det andet udgør en begrænsning af en doms tidsmæssige virkninger i henhold til fast retspraksis en ekstraordinær foranstaltning, der forudsætter, at der er risiko for alvorlige økonomiske følgevirkninger, navnlig fordi der er stiftet mange retsforhold i god tro i henhold til de pågældende retsforskrifter, som blev anset for at være lovligt i kraft, og fordi det fremgik, at borgerne og de nationale myndigheder var blevet tilskyndet til at følge en adfærd, som ikke var i overensstemmelse med EU-retten, på grund af en objektiv og betydelig usikkerhed vedrørende de EU-retlige bestemmelsers rækkevidde, en usikkerhed, som de øvrige medlemsstater eller Europa-Kommissionen eventuelt selv havde bidraget til med den af dem fulgte adfærd (jf. bl.a. dom af 13.12.2012, sag C-465/11, Forposta og ABC Direct Contact, ECLI:EU:C:2012:801, præmis 45 og den deri nævnte retspraksis).

37 For så vidt angår de forhold, der i den foreliggende sag skulle kunne begrunde en begrænsning af de tidsmæssige virkninger af Domstolens dom, må det konstateres, at Allianz, som ikke har fremlagt beviser i denne henseende, alene har henvist til et meget stort antal forsikringsaftaler, som skulle være indgået under den såkaldte »policeordning«, og i medfør af hvilken der er blevet indbetalt præmier for et meget højt samlet beløb. Allianz har imidlertid ikke fremlagt oplysninger vedrørende antallet – der som det eneste er relevant i den foreliggende sag – af forsikringsaftaler, hvor forsikringstageren ikke er blevet oplyst om sin opsigelsesret, og selskabet har heller ikke fastsat et beløb for den økonomiske risiko, der for Allianz er forbundet med muligheden for, at de omhandlede forsikringstagere opsiger deres aftaler. På denne baggrund er det ikke godtgjort, at der foreligger en risiko for alvorlige økonomiske følgevirkninger.

38 Hvad desuden angår betingelsen om, at der foreligger en »objektiv og betydelig usikkerhed« vedrørende de EU-retlige bestemmelsers rækkevidde, må det konstateres, at bestemmelserne i tredje livsforsikringsdirektiv, således som det fremgår af den foreliggende doms præmis 22-31, ikke efterlader nogen tvivl om formålet med dette direktiv, der består i at gøre det muligt for forsikringstageren at opsige en livsforsikringsaftale, såfremt han finder, at denne ikke på bedst mulig vis modsvarer hans behov, og dette med fuldt kendskab til konsekvenserne heraf.

39 En national bestemmelse såsom den i hovedsagen omhandlede, der begrænsede forsikringstagerens udøvelse af opsigelsesretten til en periode på et år, regnet fra indbetaling af den første forsikringspræmie, selv om forsikringstageren ikke var blevet givet oplysninger i henhold til artikel 31 i tredje livsforsikringsdirektiv, var klart i strid med dette formål. Det kan således heller ikke tiltrædes, at der skulle foreligge en »objektiv og betydelig usikkerhed« vedrørende de EU-retlige bestemmelsers rækkevidde i den foreliggende sag.

40 Følgelig er der ikke grundlag for at begrænse de tidsmæssige virkninger af denne dom.

Sagens omkostninger

41 Da sagernes behandling i forhold til hovedsagernes parter udgør et led i de sager, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Første Afdeling) for ret:

Artikel 15, stk. 1, i Rådets andet direktiv 90/619/EØF af 8. november 1990 om samordning af love og administrative bestemmelser vedrørende direkte livsforsikringsvirksomhed, om fastsættelse af bestemmelser, der kan lette den faktiske gennemførelse af den frie udveksling af tjenesteydelser, og om ændring af direktiv 79/267/EØF, som ændret ved Rådets direktiv 92/96/EØF af 10. november 1992, sammenholdt med sidstnævnte direktivs artikel 31, stk. 1, skal fortolkes således, at den er til hinder for en national bestemmelse, såsom den i hovedsagen omhandlede, hvorefter en forsikringstager kun indrømmes højst et års opsigelsesret fra betalingen af den første forsikringspræmie, når forsikringstageren ikke er blevet oplyst om sin opsigelsesret.

Underskrifter